

เทศน์เช้า วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๒

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะ ตั้งใจฟังธรรม สัจธรรมเป็นสัจธรรม อย่างของเราสมมุติ โลกสมมุติโลก
แห่งความเป็นจริง จริงตามสมมุติ แต่สัจจะความจริง สัจจะความจริงมันมีของมันอยู่ สัจจะ
ความจริง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรมๆ ไง สัจธรรมอันนั้นนะพวกเราแสวงหา
พวกเราต้องการสิ่งนั้น

ศีล สมาธิ ปัญญา

ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้ามีศีล สมาธิ ปัญญา ถ้ามันมีศีลตามสัจจะความเป็นจริง ไม่ใช่มี
ศุณฺย ศีลเอาไว้ท่องบ่น ศีลเอาไว้วัดกัน แต่พฤติกรรมของคนมันไม่เป็นศีล ถ้าเป็นสมาธิๆ สมาธิ
ไม่อยู่ในหัวใจใดทั้งสิ้น แล้วพอปัญญา ปัญญาที่ขี้โกง นี่ไง ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้ามา บอก ก็รู้ รู้มาก มีปัญญามาก...มันสัญญาทั้งนั้น

สัญญาคือความจำได้หมายรู้ เวลาศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ศึกษามาเพื่อทรงจำธรรมวินัยๆ ศึกษาเอาไว้เพื่อประพฤติปฏิบัติ

นี่ไง รสชาติของอาหารมันมีรสชาตินะ เปรี้ยวหวานมันเค็มมีรสของมันไง ไม่ใช่ว่าอยู่ใน
ภาชนะ แล้วก็อวดถือโอ้อวดกันว่าข้ามีๆ แต่ไม่เคยกินอะไรเลย แต่ถ้ามันกินสิ่งใดเลยมันจะรู้คุณค่า
ของมัน แต่ถ้าเป็นสารพิษเข้าไปในร่างกายแล้วมันมีเป็นโรคเป็นภัย มันจะทำความเสียหาย แต่
ถ้ามันเป็นสิ่งที่สะอาดบริสุทธิ์ มันเป็นการดำรงชีวิตๆ

นี่ไง ถ้ามันเป็นจริงๆ ไง เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า วางธรรมวินัย
นี้ไว้ เวลาสั่งสอนๆ เวลาคน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอน เวลาในพระไตรปิฎกมีอยู่
เวลาคนเขามาด้วยความหิวกระหาย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ทานอาหารก่อน ทาน
เสร็จแล้วค่อยเทศน์ว่าการ

เขาก็บอกอย่างนั้นเลย ต้องสุข ต้องสบาย ต้องมีความมั่นคง แล้วค่อยมาศึกษาธรรมะ

นี่ไง สิ่งต่างๆ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านดูจิตนิสัย เวลาจิตนิสัยของคน คนที่มันหิวมันกระหายมันก็จะนึกถึงแต่ความหิวความกระหายอันนั้นเป็นความทุกข์ความยาก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมขนาดไหนมันก็ฟังไม่เข้าใจหรอก แต่ถ้ามันได้กินอาหารของมันแล้วนะ มันมีความสุขความสบายของมัน เวลาฟังเทศน์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ เออ! เข้าใจไง

แต่คนมันทุกข์มันยากของมันมานะ มันบีบคั้นหัวใจของมันมานะ มันทุกข์มันยากมาขนาดไหนก็แล้วแต่ สิ่งใดก็ไม่มีค่าทั้งนั้นนะ มันขอสังฆกรรม สังฆกรรมธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้ามาขโลมในหัวใจของตน

เวลาคนทุกข์คนยากมามันมีหลากหลายไป แต่ความหลากหลายของคน ความทุกข์ความยากที่บีบคั้นในหัวใจมันมีมากกว่า มีมากกว่า เห็นไหม

เวลาประเพณีวัฒนธรรมๆ สิ่งของมันประเพณีวัฒนธรรมสิ่งนั้นดีงามไหม ดีงาม คนที่ไม่มีวัฒนธรรมคือคนเถื่อน สมัยเรือปืนนะ มันบอกเลย มึงคนเถื่อน มันยึดมึงหมดเลย ทั้งๆ ที่มันนะเถื่อน มันเถื่อนในหัวใจของมัน

มันเถื่อนในหัวใจของมันเพราะมันเอารัตเอาเปรียบ มันต้องการแย่งชิงสมบัติของเขา แล้วมันอ้างว่าเป็นคนเถื่อน แต่มันเถื่อนในหัวใจคือมันอยากได้ของเขา ถ้ามันอยากได้ของเขา มันบีบคั้นเขาด้วยอำนาจเรือปืนไง นี่คนเถื่อน

แต่พอเดี๋ยวนี้โลกมันเจริญขึ้น เขาเห็นแล้วเขาเศร้าใจ วัฒนธรรมที่ดีงาม สิ่งต่างๆ ในโลกนี้ สิ่งที่เป็นวัฒนธรรมพื้นถิ่นเขาดีงาม ทำลายเขาหมดเลย ไปทำลายของเขา ไปยึดของเขา ยึดครองเขา แล้วเดี๋ยวนี้มาเสียดาย มาฟื้นฟูๆ ใจ มาเสียดายๆ แล้วเมื่อก่อนมึงชี้หน้าเขาไฉนว่าคนเถื่อนๆ

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งของมันเถื่อน มันเถื่อนในหัวใจ เวลาประเพณีวัฒนธรรมก็เถื่อนประเพณีวัฒนธรรม ประเพณีวัฒนธรรมเขาไว้ด้วยความดีงาม เอาไว้สอนลูกสอนหลาน คนเรามี

วัฒนธรรม คนมีวัฒนธรรม ถ้ามีวัฒนธรรมมีกตัญญูทเวที มันรู้จักครอบครัวของมัน มันรู้จัก
คุณงามความดีของมัน นั่นก็เป็นวัฒนธรรม

แต่เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเนะ วัฒนธรรมเป็นวัฒนธรรม สัจจะ
เป็นสัจจะ ความจริงเป็นความจริง ถ้าความจริงขึ้นมา เราไปวัดไปวา ไปวัดไปวาเราก็ไปถือศีล
เราก็ไปประพฤติปฏิบัติ ใจที่ว่าไปแล้วก็ไปนั่งนินทากาล ไปนั่งมีมารยาสาไทยจะมาอวดมารยา
กันนะ บอกว่านี่มันถูกต้องตามศีลๆ แล้วศีลอะไรของเอ็ง

ศีลคือความปกติของใจ นั่นเป็นวัฒนธรรมประเพณีเท่านั้น เวลาขอศีล ๕ หลวงตาท่าน
บอกว่าศุณย์หมด ศีล ๘ ก็ศุณย์ ยิ่งพระตอนเนาะ มันมีอยู่ในหัวใจบ้างหรือไม่ ศีลนะ

ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้ามีศีลขึ้นมามันมีความปกติของใจของมัน ถ้ามีความปกติของใจ
ทำอะไร ทำสิ่งใดมันยิ่งใหญ่กว่าหัวใจของตน ถ้าหัวใจของตนมันสงบระงับขึ้นมามันไม่แสดง
ออกมา ไม่มีมารยาสาไทย

มันแสดงออกมามีแต่มารยาททั้งนั้นนะ เขามาลดมาละ ไม่ใช่มาเพิ่ม

นี่มีแต่มารยา นี่ไง โลกนี้คือละคร เวลาภูมิใจนะ วัดปฏิบัติ วัดปฏิบัติเนะ ใจนั้นวัดบ้าน

วัดบ้านเขามีการศึกษา แล้ววัดปฏิบัติ ปฏิบัติอย่างเนาะหรือ ปฏิบัติด้วยความมารยา ไม่
มีสัตย์เลยใช่ไหม

เวลาหลวงตาท่านนั่งตลอดรุ่งนั้นนะ ตั้งสัจจะคำไหนคำนั้น เขาพูดคำไหนคำนั้น เขามี
สัตย์ของเขา เขาไม่โลเลของเขา เขาไม่ไปทำอะไรเหลวแหลกของเขา นี่ไง ถ้าเราภูมิใจในวัด
ปฏิบัติ เราก็ต้องปฏิบัติจากตัวของเรา นี่ไง ไม่ใช่เรือปืนไง มันเถื่อนในหัวใจไง ถ้าหัวใจมันเถื่อน
มันไม่เห็นความเถื่อนของตนไง มันไปชี้ว่าคนอื่น จะไปยึดครองเขา ยึดครองเขายึดครองด้วย
ทรัพยากร ยึดครองเขาด้วยยึดประเทศเขา

นี่ก็เหมือนกัน อยากชนะคะคานเขา เป็นคนสำคัญ มีอะไรต้องผ่านฉัน มันสำคัญ
ตรงไหน นั่นนะทิวภูมิมานะทั้งนั้นนะ

ถ้ามันสำคัญๆ เวลาครูบาอาจารย์ ดูพระอานนท์สิ เวลาสำคัญๆ พวกเทวทัต พวกต่างๆ จะมาหิบบนวย จะมายึดครองใจ

เวลาพระอานนท์เวลาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย เวลาถ้าเขาตั้งให้เป็นผู้ อุปัฏฐาก ถ้าได้สิ่งใดมาอย่าให้ถวายพระอานนท์

เหตุผลเพราะอะไร เพราะเขาจะหาว่าทำเพราะลาภ

ถ้ามีสิ่งใดไปพูดที่ไหนมา ถ้าพระอานนท์ไม่ได้ยิน ต้องบอกพระอานนท์ด้วย

บอกเพราะอะไร เพราะว่าถ้าคนเขามาถามปัญหาขึ้นมา ถามว่าองค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าทำสิ่งใด พูดสิ่งใด ถ้าข้าพเจ้าตอบเขาไม่ได้ เขาจะหาว่าข้าพเจ้าไม่มีความ จริงใจ

มีข้อต่อรองไว้เยอะแยะไปหมดเลย นี่ไง เขาไม่ต้องการใจ

นี่ต้องผ่านฉัน ผ่านฉัน ผ่านฉัน ผ่านฉันก็พระฉันนะไง พระฉันนะเป็นผู้เอาพระพุทธรูปเจ้า ออกบวช เวลาบวชแล้ว ใครจะเข้ามา ไปนั่งขวางปากประตูเลย แล้วคนที่เขาเป็นธรรมๆ มา เขา สะอิดสะเอียน เขารับไม่ได้ เขาหลบหลีกไป

ไฉนนั้นก็ยังนั่งอยู่หน้ากุฏินะ พระพุทธรูปเจ้าของฉัน เพราะฉันเป็นคนพาออกบวชนะ ถ้าไม่มี ฉันนะเอาม้ากัณฐกะไปบวช พระพุทธรูปเจ้ายังไม่เกิดนะ นี่ทฎฐิมานะทั้งสิ้น จนเขาเอือมระอากันไปหมด

พอเขาเอือมระอาไปหมด เห็นไหม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพาน พระอานนท์รู้เลยมันจะเกิดปัญหขึ้น “องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว พระฉันนะให้ทำอย่างไร”

นี่ไง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอานนท์รู้ใจ รู้ถึงมารยาสาไถย รู้ถึงความมก มากอยากใหญ่ รู้ถึงการมากีดขวางเขา แต่ถ้าเป็นความเป็นธรรม ความเป็นธรรมเหมือนไม่รู้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากับพระอานนท์เหมือนไม่รู้ เหมือนกับไม่มีอะไรเกิดขึ้นนะ แต่ มันเกิดขึ้นขวางตามาตลอดนั้นนะ

จนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะนิพพาน เวลาพระอรหันต์ถามเลย “ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบรินิพพานไปแล้ว พระฉันนะให้ทำอะไร”

“ให้ลงพรหมทัณฑ์ อย่าไปพูดกับเขา ให้สงฆ์ยกออกจากหมู่”

เพราะมันจะเหยียบย่ำสงฆ์ มันจะค้ำครองสงฆ์ มันต้องการอำนาจไง ลงพรหมทัณฑ์ยกออกจากหมู่ไป มันไม่มีอะไรให้มันมายึดอำนาจ ไม่มีสิ่งใดที่มาหยิบฉวยเป็นของมันไง

พอองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบรินิพพานไปแล้ว พระอรหันต์ไปบอกพระฉันนะเลย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสั่งไว้ให้ลงพรหมทัณฑ์ ไม่ให้สงฆ์พูดด้วย

นี่ไง ด้วยความมานะ ด้วยความอยากใหญ่ อยากมีอำนาจ อยากมีมารยาสาไทยไง พอเขาลงพรหมทัณฑ์นะ ช็อก สลบเลย เสียใจ เสียใจ

ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องตั้งฉันนะ เพราะฉันเป็นเจ้าขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เอาเจ้าชายสิทธัตถะออกบวชๆ นี่ยึดมันถือนั่นไง เวลาเขาไล่ออกไปนะ ด้วยความตรอมใจ

แต่เวลาเอาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกบวช ด้วยตอนนั้นบวชด้วยคุณธรรม ด้วยหัวใจที่เป็นมหาดเล็ก มันก็มีบุญกุศลของมัน กลับไป ความตรอมใจนั้นก็ไปนั่งพิจารณาใจของตน นั่งพิจารณาของตน แก่ไขของตน เพราะว่าอะไร

เพราะว่าอยากใหญ่ อยากมีอำนาจ นั่งเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาหลายสิบปี องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสั่งสอนสิ่งใดไว้ก็ไปพิจารณาแก้ไข ถึงที่สุดสิ้นกิเลส พระฉันนะก็มาเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาได้เหมือนกัน เป็นพระอรหันต์ได้ขึ้นมาเพราะคิดดีทำดี ไม่มีมารยาสาไทย ไม่ต้องการอำนาจวาสนาที่ยึดครองใครทั้งสิ้น ไม่ต้องการความอยากใหญ่ใดๆ ทั้งสิ้น ไปพิจารณาตามความเป็นธรรมขึ้นมาเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา

เวลาพระอรหันต์นะ เวลาถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าต้องทำอะไร

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสั่งไว้เลย ให้ลงพรหมทัณฑ์ ให้ออกจากหมู่ มันเหมือนกับสงฆ์แยกออกจากหมู่ เป็นสังฆาภิเสก คือปฏิเสธ ไม่รับเลย เขาย้ายออกไป พอย้าย

ออกไปแล้ว พอสำเร็จเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา เวลาแยกออกไป แยกออกไปด้วยความเจ็บช้ำน้ำใจ แยกออกไปด้วยความเจ็บปวด เจ็บปวดเพราะกิเลสมันบีบคั้นหัวใจใจ เวลาสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วมันไม่เจ็บปวดเลย เพราะว่าสังขารมันเป็นอย่างนี้ไง

สิ่งที่ตั้งถามในหัวใจเรามีมหาศาลมันควรจะได้ ดันไม่ได้ ดันจะไปเอาเปลือกๆ มันไง ดันอยากจะไปเอาหน้าเอาตาใจ ดันจะเอาแบบโลกๆ ใจ พอมันเป็นจริงขึ้นมา โอ้โฮ! จิตใจมันเป็นธรรม กลับมาขอมากับสงฆ์ จะขอมากับสงฆ์ บอกพระอานนท์บอกว่าจะมาอยู่กรรม

พระอานนท์บอก อยู่กรรมอะไร มันไม่มีกรรมแล้ว พอสิ้นจากการสิ้นกิเลสก็จบ ไม่มีเวรมีกรรมอะไรทั้งสิ้น ไม่ต้องกลับมาอยู่กรรมใดๆ ทั้งสิ้น ไม่ต้องกลับมาเพื่อจะเข้าสงฆ์ เพราะมันเป็นสงฆ์ในหัวใจอยู่แล้ว นี่พูดถึงพระฉันนะนะ

เวลาในพระไตรปิฎกมันมีเรื่องมารยาสาไทย เรื่องโลกๆ มามหาศาล วันนี้อยู่พระๆ เรามาจากโลกนะ คนเราต้องมีวัฒนธรรม มันก็ได้รับการศึกษาเล่าเรียนมาทั้งสิ้น เล่าเรียนมาจากครูบาอาจารย์องค์ไหน

ครูบาอาจารย์องค์ไหนมีแต่มารยาสาไทยล้อมหน้าล้อมหลัง ไปไหนถ้าไม่มีมวลงขึ้นมาก โอ้โฮ! ออกจะแตก ไปไหนต้องมีคนนับหน้าถือตา ต้องปูพรมให้เดิน...มันบ้า แต่ชอบ

ธรรมมองว่าบ้านะ แต่โลกยิ่งใหญ่ “ท่านมีบารมี คุณิ คนเยอะแยะเลย” นี่มันบ้า ชอบกันอย่างนั้นนะ ฉะนั้น ถ้าทำอย่างนั้น ทั้งไว้ที่นั่น

เวลาพูดถึงวัดปฏิบัติฯ มันมีแต่ชื่อ เอาชื่อเสียงครูบาอาจารย์ไปหากินกัน เจียดเข้าไปหน่อยก็ว่าเป็นลูกศิษย์ลูกหา ครูบาอาจารย์มอบอำนาจไว้ให้ ให้ความไว้วางใจ แต่เชิงไม่เคยไว้วางใจธรรมและวินัยเลย

ศีล สมาธิ ปัญญา ศีลนั้นสำคัญต่างหาก ศีลถ้ามันเป็นศีลจริงแล้วมันเคารพบูชาด้วยหัวใจ มันไม่ทำหอก มีมารยา แสดงออกด้วยความป่าเถื่อน เถื่อนนี้เถื่อนที่ใจใจ กิเลสมันครอบงำจนป่าเถื่อน แล้วแสดงออกเป็นมารยาสาไทยนุ่มนวล มารยาทเรียบร้อย ใจมันเถื่อน แต่ถ้ามันเป็นธรรมๆ แล้วมันไม่มีความเถื่อนถ้อยในหัวใจเลย

เพราะมันเถื่อนถ้อยเพราะอะไร

คูลี หลวงปู่มั่น เวลาหลวงตาท่านพูดเลย สิ่งที่เป็นธรรมๆ นะ หนังสือตัวอักษรที่สื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ หลวงปู่มั่นท่านไม่เคยนั่งเสมอเลย ถ้ามีตัวอักษร มีหนังสืออยู่ ท่านต้องยกไว้บนหิ้งเลย ท่านเคารพบูชาขนาดนั้นนะ มันเถื่อนมันถ่อยมาจากไหน มันเป็นธรรมมาจากหัวใจ ถ้าเป็นธรรมมาจากหัวใจมันเป็นธรรมอย่างนั้นไง แล้วไฉนมารยาสาไถยมันจะเกิดขึ้นมาได้ยังไง

ถ้ามารยาสาไถยมันเกิดจากกิเลสทั้งนั้น เกิดจากชู้กลาก เกิดจากความตั่นหาความทะยานอยาก แล้วมันแสดงออกมันบาดตามาก บาดหัวใจ

เขาเถื่อน ถ่อยเถื่อนเพราะไม่มีการศึกษา ถ่อยเถื่อนเพราะวัฒนธรรมเขาเป็นอย่างนั้น เราก็ดูของเขามา แต่เราถ่อยเถื่อนโดยกิเลสนะ ด้วยกิเลส ถือธรรมๆ ใจ

นี่ไง วันนี้วันพระ วันพระนะ วันพระเป็นพระผู้ประเสริฐ คนปุณฺณ กัลยาณชน โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกิทาคามีมรรค สกิทาคามีผล อนาคามีมรรค อนาคามีผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑

นี่ไง ถ้ามันพัฒนาของมันขึ้นมาได้ หัวใจมันมีคุณค่าขึ้นมาได้ พระฉันนั้นยังเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาได้ จากทิวฐิมานะ ทิวฐิมานะเพราะโลกเป็นอย่างนั้น เขาพาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกบวชจริงๆ เขาทำจริงๆ ทั้งนั้นนะ แล้วเขาก็ยึดว่าเป็นจริง ยึดแบบโลกๆ ใจยึดแบบวิทยาศาสตร์ใจ ของกูๆ ใจ

เวลาพระอรหันต์ไล่ออกไปแล้ว มันไม่มีอะไรของกูอีกแล้ว กูต้องหาของกูด้วยความเป็นจริงของกูเอง คือปัจเจกตัง สันทิฐิโกเป็นความจริงขึ้นมา เป็นความจริงขึ้นมาจากใจของตน เวลาเป็นจริงขึ้นมาจากใจของตนแล้วศิโรราบเลย กลับมาขอขมาเอง ใต้ที่แอ็กชันอยู่หน้ากุฏิ ใต้ยี่ตๆ นั้นนะ ขอขมาลาโทษ

เวลากิเลสมันเป็นอย่างนั้นนะ เวลาเป็นธรรมมันตรงข้าม เวลามันเป็นธรรมตรงข้ามทั้งสิ้น นี่ไง เวลาเป็นธรรมๆ เราต้องเป็นธรรมแบบนี้ แล้วถ้าพระปฏิบัติเขาปฏิบัติกันอย่างนี้ ข้อวัตรปฏิบัติขึ้นมาเขาไว้ให้ลดละกิเลส ไม่ใช่ไปเพิ่มมัน ไม่ใช่ไปจุดให้มันพุ้งขึ้น แล้วจะมาคุยอวดกันนะ “วัดปฏิบัติ”

ปฏิบัติโดยกิเลสสิ ไม่ได้ปฏิบัติด้วยละกิเลสสิ ถ้าละกิเลสแล้วไม่มีสิ่งใดมาผูกพันหัวใจเรา
ได้ เราทำคุณงามความดีของเรา

นี่วันพระ วันพระมันต้องเป็นพระอย่างนี้ พระจากข้างนอกนี่สมมุติสงฆ์ แล้วถ้ามันเป็น
อริยสงฆ์ อริยสงฆ์จากใจของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริง ถ้าเป็นจริงเป็นปัจเจกตั้ง เป็น
สันติภูมิโก รู้จริงเห็นจริงตามความเป็นจริงนั้น รู้เฉพาะตนอันนั้น แล้วกราบองค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยหัวใจ เอวัง